

LOKALIZACE OBCHODNÍCH PŘÍLEŽITOSTÍ

DOC. ING. KAMILA TUREČKOVÁ, PH.D., MBA

VYBRANÉ TEORIE LOKALIZACE

10.

SLEZSKÁ
UNIVERZITA
OBCHODNĚ PODNIKATELSKÁ
FAKULTA V KARVINĚ

OBSAH

- teorie jsou poplatné své době a místům, kde byla zkoumána

■ Vybrané (regionální) teorie ve vztahu k lokalizaci obchodních příležitostí

- teorie mezoekonomiky (S. Holland)
- teorie výrobních cyklů (R. Vernon)
- teorie ziskových cyklů (A. Markusen)
- teorie výrobních okrsků (např. Brusco, 1980)
- teorie kumulativních příčin (G. Myrdal; 1957)
- teorie exportní základny (D. C. North; 1955)
- teorie učících se regionů (Lundvall, 1992; Morgan, 1997)

v těchto vybraných „prostorových“ teoriích lze najít určité vysvětlení, proč jsou ty nebo ty firmy lokalizovány na tom či onom území jak v rámci jedné země tak mezi státy obecně

TEORIE MEZOEKONOMIKY

- **velké firmy a jejich blízká koncentrace v prostoru** – vytvářejí specifický sektor, tzv. „**mezoekonomiku**“ → jejich lokalizace posiluje ekonomickou (sociální, společenskou ...) sféru území, které se stává vyspělejší, než území jiná
- tyto firmy často dosahují pozice monopolu či oligopolu → mají významnou lobbovací i odběratelsko-vyjednávací sílu, disponují specifickými možnostmi boje s konkurencí (ceny, nákladů aj.), mohou snižovat daňové odvody transferem daňových povinností do tzv. daňových rájů, mají předpoklad získat výhodněji finanční zdroje, rychleji inovují apod. → **další prohlubování koncentrace firem v takovémto území**
- existence těchto „velkých firem“ negativně ovlivňuje počet, velikost a strukturu firem v méně vyspělých regionech a narušuje také „zdravé“ podnikatelské prostředí v regionech vyspělých

TEORIE VÝROBNÍCH CYKLŮ

- vycházíme z předpokladu, že regiony jsou odlišně disponovány podmínkami, zdroji a předpoklady pro výrobu určitého **produktu v závislosti na jeho životním cyklu** (zralosti); třífázový cyklus výrobku:
 - **fáze nového výrobku:** výroba je lokalizována v nejvyspělejších regionech, které disponují komparativní výhodou v oblasti technologické vyspělosti, vysoce kvalifikované pracovní síly a „moderního“ velkého trhu doprovázeného tržním prostředím příznivě a snadno přijímacím noviny; sídlí zde také ústřední firmy → intenzivní dohled nad vývojem, výrobou a zaváděním tohoto produktu na spotřebitelský trh
 - **fáze zralého výrobku:** růst objemu výroby a exportu → úspory z rozsahu i snižování výrobních nákladů → pokles cena výrobku, růst konkurence v regionu
 - **fáze standardního výrobku:** vyspělý region ztrácí komparativní výhodu, produkce vyrábí ve velkých sériích strojově, není potřeba kvalifikovanou pracovní sílu → tlak na další snižování nákladů (skrze rostoucí konkurenci) – nejčasněji skrze levnou pracovní sílu → výroba se přesouvá do méně vyspělých regionů s levnější pracovní silou, které posilují svoji exportní pozici pro daný výrobek
- výroba se bude v průběhu cyklu přesouvat do regionů s aktuálně nejlepšími výrobními podmínkami pro danou fázi výrobku → firmy budou zvažovat lokalizaci

TEORIE ZISKOVÝCH CYKLŮ 1

- vychází a navazuje na teorii výrobních cyklů
- teze této teorie je, že **prosperita regionu závisí na chování velkých firem, které se snaží dosáhnout velkých zisků („superzisků“)** → firemní strategie se liší v jednotlivých fázích cyklu zisku, a ty přímo ovlivňují lokalizaci daných firem v prostoru:
 1. **fáze nulových (záporných) zisků:** vznik odvětví, objem výroby je malý, stejně jako zaměstnanost, výroba je náročná na kvalifikovanou pracovní sílu, koncentrace výroby do jedné nebo několika lokalit ve vyspělém regionu
 2. **fáze superzisků:** monopolní/oligopolní postavení na trhu – technologický náskok firmy či několika firem, růst vysoce kvalifikované pracovní síly. Dochází k aglomeraci z důvodu vysoké náročnosti na vědu, výzkum, design, marketing apod. – firma intenzivně spolupracuje se specializovanými firmami. Vytváří se velké aglomerace koncentrovaných firem, resp. metropolitních areálů.

TEORIE ZISKOVÝCH CYKLŮ 2

3. **fáze normálních zisků:** zjednodušení technologie výroby, vstup konkurence – tlak na pokles cen – intenzivní hledání úspor ve výrobě a hledání nových trhů → změna struktura zaměstnanosti ve prospěch dělnických profesí. Produkce se vyznačuje prostorovou disperzí vzhledem k novým trhům a využití levnější pracovní síly.
 4. **fáze normálních „plus“ nebo „mínus“ zisků:** nasycení poptávky, tlak na oligopolizaci (vyšší zisky) nebo eskaluje konkurence (minimální zisky), dochází již k odlivu kapitálu do nových, výnosnějších odvětví, zpomaluje se či zastavuje proces prostorové disperze.
 5. **fáze ztráty:** odvětví charakterizujeme jako zastaralé, omezení nebo ukončení výroby a odchod firem do odvětví jiného či nového, uzavírají se závody, dochází k tzv. delokalizaci. Obvykle se tak již děje v periferních, méně vyspělých regionech.
- hlavní mechanismy nutící firmy ke změnám strategií jsou změny v potřebě koncentrace výrobních a řídicích funkcí, difúzi inovací, konkurence a změny⁶ ve vztazích práce a kapitálu

TEORIE VÝROBNÍCH OKRSKŮ

- místa s vysokou koncentrací malých firem v daném odvětví a výrobní specializací
 - týká se **malých a velmi malých firem**, které spolu dokáží specifickým způsobem mezipodnikově spolupracovat a pružně reagovat na měnící se podmínky trhu (poptávku aj.)
 - souvisí s lepší dostupností specializovaných informací, dostupností oborově kvalifikované pracovní síly, extrémním stupněm dělby práce, úsporami plynoucí z používání specializované infrastruktury a dodavatelů (aglomerační – vnější úspory) + pocit kolektivní sounáležitosti, důvěry a tradičních hodnot
 - dnes je podmínkou také schopnost firem vytvářet znalosti, kombinovat je se svými schopnostmi a zapojit se do globálních znalostních toků

TEORIE KUMULATIVNÍCH PŘÍČIN

- změna nevyvolá opačnou reakci, ale další změny, které umocní tuto změnu původní
 - jakmile se jeden regionu vyvíjí rychleji než ostatní (má lepší sektorovou strukturu, geografickou polohu apod.) → lépe využívá vnitřní a vnější úspory), pak se rozdíl mezi ním a ostatními bude dále prohlubovat a tento region bude „bohatnout“
 - připouští i negativní (destruktivní) kumulativní mechanismus, např. krach továrny)
- klíčové jsou **aglomerační úspory** (zejména dopravní náklady) díky vzájemné blízkosti firem, společné využívání rozvinuté infrastruktury, přítomnost marketingových organizací, vysoký tržní potenciál, dostatek kvalifikovaných pracovních sil, vysoká hustota informací, vysoký počet příležitostí, koncentrace vědy a výzkumu aj. → vysoká atraktivita → příliv dalších investic (odčerpání zdrojů z méně vyspělých regionů do těch vyspělých) → progresse podnikatelského prostředí → příliv nových firem a posilování pozice těch

TEORIE EXPORTNÍ ZÁKLADNY

- rozvoj území souvisí s **poptávkou na světových trzích** po zboží, které se na daném území produkuje → význam vnějších úspor včetně aglomeračních výhod a technologického pokroku → specializace v exportních odvětvích → regiony se rozvíjejí na podnět vnějších impulsů, tedy na schopnosti místních firem vyprodukovat úspěšnou exportní komoditu → **dominantní role exportu a exportních firem**
- exportní odvětví (základní sektor) pak doplňují „doplňková“ (obslužná) odvětví, jejichž „úspěšnost“ přímo koreluje s úspěšností exportních odvětví
- prohlubování koncentrace a úspěšnosti exportních firem a dosahování aglomeračních výhod jednak motivuje další firmy k lokalizaci (platí také pro obslužná odvětví), na druhou stranu je potřeba mít na zřeteli aglomerační horizont“

TEORIE UČÍCÍCH SE REGIONŮ

- zdrojem konkurenceschopnosti ve 21. století budou vědomosti, schopnosti učit se a vytvářet kulturní klima, které napomáhá inovacím, kreativě a novým způsobům interpretace reality
 - které faktory dokáží „udržet krok“ s rostoucí dynamikou (ne vždy konzistentních) strukturálních změn v ekonomikách? → je to specifický proces učení a schopnost utvářet inovativní klima, schopnost kombinovat znalosti a „fyzické“ schopnosti a spolupracovat → vytvářet nové produkty z pohledu trvale udržitelné konkurenceschopnosti
 - schopnosti učit se a inovovat jsou považovány za klíčový mechanismus regionální diferenciace, který se bude pravděpodobně dále prohlubovat (*významná je i mezifirmní mobilita pracovníků*)
 - **znalosti představují nejstrategičtější „surovinu“ → určují lokalizaci firem a jejich rozhodování o ní**

čerpáno z: Blažek, J. a Uhlíř, D., 2020. Teorie regionálního rozvoje: nástin, kritika, implikace. Univerzita Karlova v Praze: Nakladatelství Karolinum

DĚKUJI ZA POZORNOST.

